कक्षा १० मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली निबन्ध लेखनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन

सीता पोखेल

त्रि.वि. दार्ता नं. ९-२-९-१२६२-२०००

दोस्रो वर्षको परीक्षा रोल नं. :२१८००१८३ (२०६६)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत जनता बहुमुखी

क्याम्पस इटहरी सुनसरी, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

स्नातकोत्तर (एम. एड.) दोस्रो वर्षको नेपा.शि.

५९८ को प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

२०१२/२०६९

शिक्षाशास्त्र सङ्काय जनता बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

इटहरी, सुनसरी

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा सम्बन्धन प्राप्त

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

विषय : सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षा शास्त्र सङ्काय स्नातकोत्तर तह नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तरगत द्वितीय वर्षकी छात्रा सीता पोखेलले **"कक्षा १० मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली निबन्ध लेखनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन"** नामक शीर्षकको शोधपत्र मेरो सल्लाह, सुझाव र सुपरिवेक्षणमा मेहनतकासाथ तयार पार्नु भएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र निर्दिष्ट ढाँचामा तयार पारिएकोले यथोचित मूल्याङ्कनको लागि शिफारिस गर्दछु ।

मिति :

....

तीर्थप्रसाद भट्टराई

शोध निर्देशक

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा सम्बन्धन प्राप्त

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

विषय : स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षा शास्त्र सङ्काय स्नातकोत्तर तह, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तरगत द्वितीय वर्षकी छात्रा सीता पोखेलले **"कक्षा १० मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली निबन्ध लेखनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन"** नामक शोधपत्र निर्देशकको सल्लाह, सुझाव र निर्देशनमा मेहनतका साथ तयार पार्नु भएको छ । प्रस्तुत शोधपत्र निर्दिष्ट ढाँचामा तयार पारिएकोले मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस भए अनुरूप नेपाली शिक्षा विषयको स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	पदाधिकारिको नामावली	पद	हस्ताक्षर
१		विभागीय प्रमुख	
२		सदस्य (शोध समिति)	
३		शोध निर्देशक	
४		बाह्य सुपरीवेक्षक	

मिति :

कृतज्ञताज्ञापन

सुनसरी जिल्लाका सरकारी विद्यालयहरूमा कक्षा १० मा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूले निबन्धलेखनका क्रममा वर्णविन्याससम्बन्धी गरेका त्रुटिहरूको अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ । शोधपत्रको शीर्षक चयनदेखि सम्पादनसम्म शोधनिर्देशकको समुचित निर्देशन र सहयोगले नै प्रस्तुत शोधपत्रले पूर्णता पाउन सकेको हो । प्रस्तुत शोधपत्र मेरा श्रद्धेय गुरु तीर्थप्रसाद भट्टराईको निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्ना अनेकौं व्यस्तताको प्रवाह नगरी अमूल्य समय दिई शोधपत्रको प्रारम्भदेखि अन्तिमचरणसम्म उत्साहबर्द्धक प्रेरणा, हौसला, सही निर्देशन र महत्त्वपूर्ण सुझाव दिनु भएकाले नै यो कठीन कार्य पनि समयमा नै सहजताकासाथ सम्पन्न भएको छ । यसका लागि श्रद्धेय गुरुलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यस अध्ययनलाई विषयवस्तु चयनदेखि यस रूपमा पुऱ्याउन आफ्नो अमूल्य समय लगाई आवश्यक सल्लाह दिनुहुने गुरु गोविन्द अधिकारी, दीपक न्यौपाने, टंक न्यौपाने र अन्य गुरुहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । त्यस्तै अध्ययन कार्यको हरेक क्षणमा आवश्यक सहयोग प्रदान गरी आजको अवस्थामा पुऱ्याउनु हुने मेरा आदरणीय बुबाआमाप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

शोधपत्रको निर्माणका लागि सतर्कताका साथ कम्प्युटर टाइप गरिदिने कल्पना अधिकारीप्रति पनि हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

पुनश्च : यस शोधपत्रलाई पूर्णरूप दिनका लागि प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरूलाई अन्तरहृदयदेखि धन्यवाद दिँदै प्रश्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि जनता बहुमुखी क्याम्पस, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष पेश गरेको छु ।

शोधार्थी
सीता पोखेल
एम.एड. दोस्रो वर्ष
जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी

शोधसार

शोधशीर्षक : कक्षा १० मा अध्ययनरत थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली निबन्ध लेखनमा गर्ने वर्णविन्यासीय त्रुटिहरूको अध्ययन

शोधनिर्देशक : तीर्थप्रसाद भट्टराई

अध्याय : चार

शैशिक्षक वर्ष : २०६७/०६९

क्याम्पस : जनता बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग,

शोध प्रक्रिया/विधि : सर्वेक्षण, पुस्तकालयीय विधि/व्याख्या र विश्लेषणात्मक पद्धति

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्ँा विभागअन्तर्गत एम.एड. दोस्रो वर्षको ने.पा.शि. ५९८ पाठयांशको प्रयोजनका लागि तयार पारिएको हो ।

प्रस्तुत शोधकार्य सम्पन्न गर्नका लागि जनसङ्ख्या तथा नमुना सामग्री सङ्कलन, निर्माण, पूर्व परीक्षण, तथ्याङ्कको सङ्कलन, सङ्कलित तथ्यको व्याख्या तथा विश्लेषण जस्ता पद्धतिहरू अपनाइएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रको पहिलो अध्यायमा अध्ययनको परिचय दिइएको छ । शोधपत्रको दोस्रो अध्यायमा अध्ययनको सैद्धान्तिक पक्षहरूको चर्चा परिचर्चा गरिएको छ । त्यस्तै शोधपत्रको तेस्रो अध्यायमा कक्षा १० का थारूभाषी विद्यार्थीहरूले निबन्ध लेखनमा गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ । वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिलाई यस एकाइमा ह्रस्व, दीर्घ, श/ ष,/स, य/ए, ब/व, छ/क्ष, ग्य/ज्ञ, हलन्त/अजन्त, शिरविन्दु/चन्दविन्दु, पदयोग/पदवियोगमा क्रमशः अध्ययन गरिएको छ । ह्रस्व दीर्घमा नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रिया र अव्यय वर्गका शब्दादि, शब्दमध्य र शब्दान्तमा गरेका त्रुटिहरूलाई अलग अलग तालिकामा प्रतिशतमा निकाली व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ । श/ष,/स, य/ए, ब/व, छ/क्ष, ग्य/ज्ञ, हलन्त/अजन्त, शिरविन्दु/चन्दविन्दु, पदयोग/पदवियोगमा गरेका त्रुटिहरूलाई पनि भिन्ना भिन्नै तालिकामा देखाइएको छ । थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको निबन्ध लेखनका क्रममा गरेका वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको अनुपात एक नासको छैन । नाम, सर्वनाम, क्रिया, विशेषण र

अव्यय जस्ता शब्दको सुरु, बीच र अन्त्यमा ह्रस्व लेख्नुपर्नेमा दीर्घ र दीर्घ लेख्नुपर्नेमा ह्रस्व लेखेर त्रुटि गरेको पाइयो ।

अध्याय चारमा निष्कर्ष तथा सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ । ह्रस्व दीर्घसम्बन्धी त्रुटिलाई केलाउँदा ५३.४ प्रतिशत विद्यार्थीले ह्रस्वसम्बन्धी र ३३.५१ प्रतिशत विद्यार्थीले दीर्घसम्बन्धी त्रुटि गरेको देखिन्छ । श/ष/स को प्रयोगमा सबैभन्दा बढी मुर्धन्य 'ष' को प्रयोगमा ८१ प्रतिशत विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् । 'य र ए को प्रयोगमा पनि विद्यार्थीले त्रुटि गरेका छन् । ब र व वर्णको प्रयोगमा सबैभन्दा बढी ब को प्रयोग गर्ने ठाउँमा व को प्रयोग गरेर त्रुटि गरेको देखिन्छ । थारूभाषी विद्यार्थीले छ र क्ष, ऋ र रि वर्णको प्रयोगमा पनि प्रशस्त मात्रामा त्रुटिहरू गरेका छन् । पदयोग गरिने ठाउँमा पदवियोग गरेर र पदवियोग गरेर लेखिने ठाउँमा पदयोग गरेर त्रुटि गरेको पाइयो । त्यस्तै शिरविन्दु र चन्द्रविन्दुमा पनि विद्यार्थीहरूले त्रुटि गरेका छन् ।

निबन्ध तथा स्वतन्त्र लेखनका क्रममा वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिलाई हटाउनका लागि किताब नहेरी लेख्न लगाउने, सस्वर वाचन र शुद्ध उच्चारण गर्न लगाउने, नेपाली भाषाका शब्द, वाक्य संरचना र व्याकरणको अध्ययन गर्न लगाई सोही अनुसार प्रयोग गर्न लगाउने, विद्यार्थीलाई बढी क्रियाशील बनाई बोल्ने र लेख्ने कार्यमा प्रतिस्पर्धाको भावना सिर्जना गराउने, नेपाली सिकाउदा उत्प्रेरणा जगाई प्रशंसा, पृष्ठपोषण र प्रोत्साहनका साथ विद्यार्थीहरूलाई नेपाली भाषा सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइमा क्रियाशील गराउने जस्ता गतिविधिहरू अगाडि बढाउनु पर्ने सुझावहरू उल्लेख गरिएको छ । बेलाबेलामा हिज्जे प्रतियोगिता, बादविवाद, वक्तृत्वकला, निबन्धलेखन जस्ता गतिविधिका साथसाथै सस्वर पठन, शब्दोच्चारण, वाक्यगठन जस्ता कार्यहरू विद्यार्थीहरूमध्येबाटै गर्न लगाउने र मूल्याङ्कन गर्ने गर्नुपर्दछ ।

विषय सूची

अध्याय एक : शोधपत्रको परिचय **१-६**

१.१ शोध शीर्षक १

१.२ शोधपत्रको प्रयोजन १

१.३ समस्याकथन १

१.४ शोधअध्ययनको उद्देश्यहरू १

१.५ पूर्वकार्यको समीक्षा २

१.६ अध्ययनको औचित्य र महत्त्व ४

१.७ अध्ययनको क्षेत्र र सीमा ५

१.८ अध्ययन विधि ५

१.९ अध्ययनको रूपरेखा ६

अध्याय दुई : वर्णविन्यासीय त्रुटिहरूको सैद्धान्तिक परिचय **७-१९**

२.१ वर्णविन्यासको परिचय ७

२.२ वर्णविन्यासको आवश्यकता र महत्त्व ७

२.३ वर्णविन्यासका परीक्षणीय पक्षहरू ८

२.४ परीक्षणीय विधि र साधन ९

२.५ ह्रस्व र दीर्घसम्बन्धी नियम ९

२.५.१ ह्रस्वसम्बन्धी नियम १०

२.५.२ दीर्घसम्बन्धी नियम ११

२.६ 'ब', 'व' र 'ओ' को प्रयोग ११

२.७ 'ए' 'य' र 'ये' को प्रयोग १२

२.८ 'ऋ' र 'रि' को प्रयोग १२

२.९ 'क्ष' , 'क्षे'/'क्ष्ये' र' छे' को प्रयोग १२

२.१० 'श', 'ष' र 'स' को प्रयोग १३

२.११ 'ग्या', 'ग्यँ' /'ज्ञ' को प्रयोग १३
२.१२ 'हलन्त' र अजन्तको प्रयोग १३
२.१३ चन्द्रबिन्दु (ँ) र शिरबिन्दु (ं) को प्रयोग १४
२.१४ पदयोग र पदवियोग १४
२.१५ त्रुटि विश्लेषणको परिचय १५
२.१५.१ परिचय १५
२.१५.२ त्रुटिको वर्गीकरण र प्रकृति १६
२.१५.३ त्रुटिविश्लेषणका पद्धति र प्रक्रिया १८

अध्याय तीन : निबन्ध लेखनमा गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको विश्लेषण २०-५०

३.१ तथ्याङ्क प्राप्तिको व्याख्या तथा विश्लेषणको परिचय २०
३.२ ह्रस्व र दीर्घसम्बन्धी त्रुटिहरू २१
३.२.१ शब्दादिमा गरेका त्रुटिहरू २१
३.२.२ शब्द मध्यमा गरेका त्रुटिहरू २७
३.२.३ शब्दान्तमा गरेका त्रुटि ३०
३.३ 'श', 'ष' र 'स' सम्बन्धी त्रुटिहरू ३६
३.४ 'य' र 'ए' सम्बन्धी त्रुटिहरू ३८
३.५ 'ब' र 'व' सम्बन्धी त्रुटिहरू ३९
३.६ 'छ' र 'क्ष' को प्रयोगमा त्रुटिहरू ४१
३.७ 'ऋ' र 'रि' को प्रयोगमा गरेका त्रुटिहरू ४२
३.८ 'ग्या/ग्यँ' र 'ज्ञ' को प्रयोगमा गरेका त्रुटिहरू ४३
३.९ हलन्त र अजन्तको प्रयोगमा गरेको त्रुटि ४३
३.१० चन्द्रविन्दु (ँ) र शिरबिन्दु (ं) को प्रयोगमा गरेका त्रुटि ४४
३.११ पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी त्रुटि ४५
३.१२ स्तरगत आधारमा कक्षा १० का थारूभाषी विद्यार्थीहरूले निबन्ध लेखनका क्रममा नेपाली भाषाको वर्णविन्यासमा गर्ने त्रुटिसम्बन्धी अध्ययन ४८

अध्याय चार : निष्कर्ष तथा सुझाव		**५१-५४**
४.१	निष्कर्ष	५१
४.२	सुझावहरू	५२
	सन्दर्भग्रन्थसूची	५५
	परिशिष्ट	

तालिका सूची

तालिका नं. १ : ह्रस्व र दीर्घसम्बन्धी उच्चारण संकेत १०

तालिका नं. २ : नाम वर्गका शब्दादिमा गरेका त्रुटि २२

तालिका नं. ३ : सर्वनाम वर्गका शब्दादिमा गरेका त्रुटि २३

तालिका नं. ४ : विशेषण वर्गका शब्दादिमा गरेका त्रुटि २४

तालिका नं. ५ : क्रिया वर्गका शब्दादिमा गरेका त्रुटि २५

तालिका नं. ६ : अव्यय वर्गका शब्दादिमा गरेका त्रुटि २६

तालिका नं. ७ : नाम वर्गका शब्दमध्यमा गरेका त्रुटि २७

तालिका नं. ८ : विशेषण वर्गका शब्दमध्यमा गरेका त्रुटि २८

तालिका नं. ९ : क्रिया वर्गका शब्दमध्यमा गरेका त्रुटि २९

तालिका नं. १०: अव्यय वर्गका शब्दमध्यमा गरेका त्रुटि ३०

तालिका नं. ११ : नाम वर्गको शब्दान्तमा गरेका त्रुटि ३१

तालिका नं. १२ : सर्वनाम वर्गको शब्दान्तमा गरेका त्रुटि ३२

तालिका नं. १३ : विशेषण वर्गको शब्दान्तमा गरेका त्रुटि ३३

तालिका नं. १४ : क्रिया वर्गको शब्दान्तमा गरेका त्रुटि ३४

तालिका नं. १५ : अव्यय वर्गको शब्दान्तमा गरेका त्रुटि ३५

तालिका नं. १६ : 'श' को प्रयोगमा गरेका त्रुटि ३६

तालिका नं. १७ : 'ष' को प्रयोगमा गरेका त्रुटि ३७

तालिका नं. १८ : 'स' को प्रयोगमा गरेका त्रुटि ३८

तालिका नं. १९ : 'य' र 'ए' सम्बन्धी त्रुटि ३९

तालिका नं. २० : 'ब' र 'व' सम्बन्धी त्रुटि ४०

तालिका नं. २१ : 'छ' र 'क्ष' सम्बन्धी त्रुटि ४१

तालिका नं. २२ : 'ऋ' र 'रि' सम्बन्धी त्रुटि ४२

तालिका नं. २३ : 'ग्या/ग्य/ज्ञ' सम्बन्धी त्रुटि ४३

तालिका नं. २४ : 'हलनत' र 'अजन्त' सम्बन्धी त्रुटि ४४

तालिका नं. २५ : 'चन्द्रविन्दु' र 'शिरविन्दु' सम्बन्धी त्रुटि ४५
तालिका नं. २६ : पदयोगसम्बन्धी त्रुटि ४६
तालिका नं. २७ : पदवियोगसम्बन्धी त्रुटि ४७
तालिका नं. २८ : स्तरगत आधारमा ह्रस्व र दीर्घसम्बन्धी त्रुटि ४८
तालिका नं. २९ : स्तरगत आधारमा 'ब' र 'व' को प्रयोगसम्बन्धी त्रुटि ४८
तालिका नं. ३० : स्तरगत आधारमा 'श', 'ष', 'स' को प्रयोगसम्बन्धी त्रुटि ४९
तालिका नं. ३१ : स्तरगत आधारमा पञ्चम वर्णको प्रयोगसम्बन्धी त्रुटि ४९
तालिका नं. ३२ : स्तरगत आधारमा 'शिरविन्दु' र 'चन्द्रविन्दु' को प्रयोगसम्बन्धी त्रुटि ५०
तालिका नं. ३३ : स्तरगत आधारमा 'पदयोग' र 'पदवियोग' को प्रयोगसम्बन्धी त्रुटि ५०